

НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ ПОКРЕТ ЈЕ ИЗАШАО КАО ПОБЕДНИК

Већ смо напред рекли да је уз полицијско-судску акцију вођена и војна офанзива на народноослободилачки покрет у Срему, а првенствено на његове оружане снаге. Иако су били свесни да су извршили велике и тешке злочине, окупатори и њихове слуге су исто тако били свесни да тиме нису уништили ни оружане снаге ни народноослободилачки покрет у целини. То им ипак није сметало да на крају својих злочина издају више „докумената“ како су уништили партизане у Фрушкој гори и Срему уопште. Први такав докуменат јесте „Обавијест бр. 7“, који је издао Главни стан поглавника 4. септембра 1942. године:-

„У раздобљу од 26. до 30. коловоза о. г. вођена је војничка дјелатност њемачких и хрватских оружаних снага у Фрушкој гори против наоружаних пљачкаша, који су се били тамо с разних страна прибравали, те онда узнемиравали пучанство и вршили насиља над особама и имовином. Дјелатност је довршена 31. коловоза. Фрушка гора је очишћена од тих пљачкаша. Током дјелатности набројано је 369 мртвих и 1333 заробљених, дочим је код властитих оружаних снага било 11 мртвих и 14 рањених.“

Што се тиче наведених цифара оне би могле бити и тачне ако се то односи на све стрељане таоце и по пресудама Покретног преког суда и свих оних који су отерани у логоре Јасеновац и Градишку. Али ако се под наведеним бројевима подразумевају та лица онда би те цифре требало помножити 6-7 пута. Иначе, ако се под наведеним цифрама подразумевају само убијени и заробљени партизани онда су оне нетачне, из простог разлога што партизана толико није ни било.

Други документ који су окупаторско-квислиншке власти издале, а којим оглашавају да су уништили партизане у Фрушкој гори, је „Фрушка гора је очишћена“. Наслов доста театралан. Разликује се од првог само по томе што признаје да:

„Више стотина криваца платило је своја злодјела главом, док их је неколико тисућа одведено у сабирне логоре гдје чекају казну.“

Не можемо порицати или умањивати злочине окупаторско-квислиншких власти. Они су заиста били и масовни и по облицима тешки. Напротив, могли бисмо, поред оног што је напред речено, додати само још то да су ови злочини по бројности били толики да представљају негде око 40 одсто од укупног броја злочина, односно изгубљених животб, колико је Срем изгубио за све време рата. Наиме, према статистици Покрајинске комисије за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача у Војводини, у Срему је, које убијено као жртве фашистичког терора које погинулих у оружаним снагама НОП-а, око 22.000 лица. А у Срему је само у овом окупаторско-квислиншком налету изгубило животе око 10.000 лица. Све то говори да су и последице ових злочина биле и велике и тешке. Народноослободилачком покрету нанесене су тешке ране. И требало је времена да он те ране залечи.

Међутим, без обзира на сву тачност о масовности и тежини злочина, окупаторско-квислиншке власти нису уништиле, па чак ни на дуже време успориле активности и развитак народноослободилачког покрета. Срета Савић Коља у свом делу „Срем у револуцији“ каже да су оружане снаге НОП Срема изашле из ове офанзиве са 10 одсто губитака. Закључак се сам намеће: оружане снаге народноослободилачког покрета нису уништене.

Нашу констатацију да окупаторско-квислиншке власти нису уништиле народноослободилачки покрет потврђују и бројни њихови документи. Најважнији такав документ је извештај Министарства унутрашњих послова НДХ, упућен Главном стану Павелића, 23. септембра 1942. године. У овом извештају пише:

„Послије проведене рујанске акције у источном дијелу Фрушке Горе остало је стање, обзиром на кретање акција партизана, скоро једнако као што је и раније било.

Водству партизана успјело је, да се на вриеме са великим и јаким скупинама повуче из Фрушке Горе у равнице, дакле прије него ли су акције уопће започеле.“

Писац овог извештаја је Петар Гвоздић, сремскомитровачки адвокат, а тада велики жупан у Министарству унутрашњих послова, човек који је и сам учествовао у овим злочинима. Гвоздић даље пише како се у западним деловима Фрушке горе појаељују партизани у групама 3-5 и каже да је највероватније да ће се ове групе поново повезати са партизанским јединицама у источном делу Срема и кренути у акције. За западни део Срема (Босутске шуме) Гвоздић наводи да је стање још горе. Он чак ово подручје назива „угроженим“. Констатује да су партизани у овом делу имали и једну олакшицу. Приликоги напада фашистичке војске пребацили су се у Босну и Србију.

У својим констатацијама и закључцима Гвоздић је доста конкретан. Тако он наводи да су се мање групе партизана појавиле у околини села: Босута, Дивоша, Лежимира, Лаћарка, Шашинаца и Јарка. А као пример за несигурно стање у румском и земунском срезу наводи и две партизанске акције: напад на фашистичку општину у Ашањи, где су убијени општински начелник и неколико фолксдојчера и напад на 30 фолксдојчера, између Попинаца и Пећинаца, за које Гвоздић наводи да су сви одведени и до писања извештаја ништа се није знало о њима. И на крају Гвоздић тражи да се у Срем пошаље толико војних снага скоро као и за време офанзиве.

Извештај Адама Ромеча, фолксдојчера и среског начелника за срез старопазовачки, од 5. октобра 1942. године, још је конкретнији од Гвоздићевог. У овом извештају, а и то је за септембар, Ромеч наводи 16 партизанских акција изведениху самој Старој Пазови (убијен један усташа), Голубинцима, Белегишу (неколико пута) Бановцима, Новим Карловцима, Војки, Михаљевцима, Инђији и другим местима.

Наравно да и Ромеч, слично Гвоздићу, констатује да је стање безбедности угрожено и тражи „неколико јединица немачке војске“ да дођу у овај део Срема.

И на страни народноослободилачког покрета било је речи о сфанзиви и злочинима окупаторско-квислиншких власти. Окружни комитет КПЈ за Срем у неколико наврата бавио се анализом сфанзиве, злочина и ситуацијом која је после њих настала, па је о томе обавестио и Централни комитет КПЈ. Први пут, већ 13. септембра 1942. године, обавештавајући ЦК КПЈ у једном доста опширном извештају, о томе пише:

„Дивљачким прогонима, које непријатељ врши већ месец дана, нанете су веће штете нашим партијским организацијама. Многи месни активисти стрељани су, а један део морао је да иде у одред и у нелегалност. Сада постоје места у којима имамо свега 1-2 легална партијца, а има и таквих места где немамо легалних људи. У провалама су се многи наши другови и другарице одлично држали не откривајући ни појединце ни организације. Али, нажалост, било је појединаца који су се држали издајнички и провокаторски. Колико ми је познат, непријатељ ни у једном месту није успео да разбије читаву нашу партијску организацију. И тамо где је било много хапшења и стрељања, наше организације нису разбијене, у најгорем случају су ослабљене. Ово се има захвалити добром држању већег броја другова а делимично и конспирацији...”

И о тактици самих партизанских одреда било је речи у овом извештају. Окружни комитет пише да је Штаб Подунавског НОП одреда оценио да не може примити борбу са далеко надмоћнијим снагама непријатеља, па је донео одлуку да се све чете извуку из шуме и пре-

баце у југоисточни део Срема, у равнице. Само извлачење је добро извршено. Велику тешкоћу представљао је збег народа, који се налазио код овог одреда. Њега Одред није могао да узме у заштиту па је доста народа пал© у руке непријатеља и побијено. Саме партизанске чете су се добро извукле и већ врше акције на новом терену.

Десетак дана касније ОК је опет известио ЦК КПЈ о неким новим моментима у вези са офанзивом, злочинима окупатора и последицама које су тим поводом настале. Он пише да је Фрушкогорски НОП одред претрпео веће губитке него што се пре мислило. Најтеже је то што су погинули политички комесар Штаба партизанских одреда Срема, Станко Пауновић Вељко, командант Штаба Ђорђе Марковић Ђилас, и командант Фрушкогорског НОП одреда Паве Живанчевић. Код појединаца је настала бојазан од даљих акција, а неки су отишли и кући. Међутим, Штаб је предузео мере да то среди и већ има успеха. Важно је да се сачува људство и оспособи за даље акције.

У овом извештају има још много појединости које су биле врло важне за тадашње стање у народноослободилачком покрету. ОК каже да је успостављена веза са партизанским снагама у источној Босни и са Главним штабом НОП Хрватске. За Фрушкогорски одред каже да је послао 70-80 бораца у Босутске шуме, као везу са босанским партизанским јединицама. За Подунавски се каже да је пре неки дан код Инђије разоружао стражу од 8 фашиста. На крају ОК даје мишљење да би о неким акцијама у Срему требала и радиостаница „Слободна Југославија“ да јавља.

Поред напред наведених акција, сређивања партизанских јединица и њихове даље активизације, ОК је предузео и низ мера на политичко-партијском раду. Организовао је једну велику акцију-прославу октобарске социјалистичке револуције. У земунском, румском и старопазовачком срезу одржане су у више места свечане конференције, на којима се говорило о овом великом датуму. Уочи самог празника прекопане су многе цесте, порушене ћуприје и мостови, покидане телефонско-телеграфске жице и стубови. Стање је било такво да, кад је Антон Бауер са својом полицијом кренуо из Руме за Краљевце и даље, морао је да се врати. Путеви су били прекопани. Истовремено ОК је издао и посебан проглас, а наредни број листа Наша борба, био је цео посвећен октобарској револуцији.

На војном плану народноослободилачког покрета учињене су многе ствари. Извршена је реорганизација и од пређашња три образован је један партизански одред. Носио је назив Трећи НОП одред Треће оперативне зоне Главног штаба НОВ и ПО Хрватске. У његовом саставу било је 802 бораца, распоређених у 3 батаљона и једну чету. Ускоро, 4. октобра, прешла је у Срем и Шеста источnobосанска народноослободилачка бригада. Остала је у њему месец дана, да би

се поново, ојачана и оснажена са око 600 сремских партизана, вратила у Босну. У Срему је остао један батаљон, који је наставио са акцијама по целом Срему.

Последњих дана, децембра 1942. године, одржано је у Новим Карловцима (Сасе), саветовање Окружног комитета КПЈ за Срем, Које је извршило анализу борбе целокупне окружне организације, од децембра 1941. до децембра 1942. године. На Саветовању је констатовано да се партијска организација у Срему у току годину дана бројчано удвостручила, а квалитативно ојачала; да су у свим срезovima основани срески комитети, а у многим местима партијске организације. У народноослободилачку борбу Партија је окупила највећи део становништва. Много је урађено на подизању свести и партијског чланства и народа у целини.

Слична оцена дата је и за организацију СКОЈ-а. Констатовано је да се и чланство СКОЈ-а више него двоструко повећало. У свим срезovima основани су срески комитети, а у многим местима месне организације. СКОЈ је успео да око себе окупи неколико пута више омладинаца у тадашњу организацију Савеза младе генерације, односно Уједињеног савеза антифашистичке омладине Југославије. Кроз ту организацију СКОЈ је успео да највећи део омладине укључи у народноослободилачку борбу. Нарочити успеси постигнути су у одбијању омладине да се одазива на позиве фашистичким властима за присилан рад и војску. Велик број омладине добровољно и масовно се јавио у партизанске одреде.

За партизанске одреде је речено да су нанели непријатељу велике губитке, нарочито у жетви, те да стално спречавају пљачку од стране окупатора. Посебно је наглашено да су одреди у тој борби имали широку подршку народа.

Народноослободилачки одбори су такође били предмет расправе на Саветовању. За њих је речено да су се толико развили да су постали органи јединства народа у народноослободилачкој борби, да на терену постоји читава мрежа народноослободилачких одбора, почев од окружног, преко среских у сваком срезу и бројних месних народноослободилачких одбора у селима. Поред бриге око издржавања партизанских одреда НОО-и су решавали и бројна питања из живота народа: збрињавање партизанских породица и жртава рата, обраду земље, чување сеоских поља, приплодне стоке, решавање спорова и сл. НОО-и уживају пуно поверење народа...

САДРЖАЈ

	СТРАНА
ПОЛИТИЧКЕ ПРИЛИКЕ У СРЕМУ У ЛЕТО 1942. ГОДИНЕ.....	5
МЕРЕ ОКУПАТОРСКО-КВИСЛИНСКИХ ВЛАСТИ ПРЕ ДОЛАСКА ВИКТОРА ТОМИЋА.....	25
Формирање „Истражне комисије”.....	25
Формирање Покретног преког суда.....	28
Стрељање талаца.....	29
Одвођење у логор.....	29
Рад Истражне комисије.....	31
Хапшење Пећинчана.....	33
Прва блокада.....	34
У жицама.....	38
Хапшење Добринчана.....	39
Хапшење Новокарловчана.....	40
Блокада и хапшење у Јаску.....	41
Бауер наставља хапшења.....	47

Хапшења у Буђановцима.....	49
Хапшење Рома у Иригу.....	49
Хапшење сремскокарловачких Рома.....	50
Хапшење Рома у Грабовцима.....	51
Хапшење Фамилића из Мировина.....	51
Бележник предаје списак Павловчана.....	52
Суђење Покретног преког суда у Руми.....	56
Кога је преки суд осудио на смрт.....	58
Суђење у Винковцима.....	59
Друго суђење Покретног преког суда у Руми.....	59
Истрага у Старој Пазови.....	61
Истрага у Земуну.....	64
Суђење Покретног преког суда у Старој Пазови.....	69
Треће суђење Покретног преког суда у Руми.....	71
 ДОЛАЗАК ВИКТОРА ТОМИЋА И ЊЕГОВЕ ЗЛОЧИНАЧКЕ БАНДЕ У ВУКОВАР.....	 75
 СТРЕЉАЊА У ДУДИКУ.....	 95
 Састанак Кватерника и Томића са логорницима ушашког покрета и предстојницима котарских области.....	 100
 Први долазак Виктора Томића у Сремску Митровицу.....	 110
 Живео српски и хрватски народ".....	 115

Хапшење у Купинову.....	136
Стрељање талаца у Дудику.....	138
Стрељање Митровчана.....	138
Стрељање Ирижана, Земунаца, Митовчана и Лаћараца.....	144
Стрељање Ирижана.....	147
Друго стрељање Ирижана.....	148
Стрељање Батајничана, Купиновчана, Кузминаца, Рачана, Митровчана, Лаћараца, Буковчана, Черевихана, Ирижана, Карловчана и Илочана	150
Одвођење ухапшених лица из Вуковара у логор.....	151
Попис особа упућених у сабирни логор Јасеновац.....	153
Стрељања талаца у Руми.....	156
Хапшење и суђење у Иригу.....	162

ПРЕЛАЗАК ВИКТОРА ТОМИЋА И ЊЕГОВЕ ЗЛОЧИНАЧКЕ ПРАТЊЕ ИЗ ВУКОВАРА У СРЕМСКУ МИТРОВИЦУ.....	175
--	-----

Прве гласине у Митровици	
о Томићевом доласку.....	181
Долазак Виктора Томића у Сремску Митровицу.....	182
Немир и неспокојство у граду.....	183
Спискови лица одређених за хапшење и стрељање.....	183
Стравична ноћ.....	185
Исказ саучесника и очевидаца.....	186

Томићева мистификација састављача списка	
похапшених Митровчана.....	189
Светли ликови.....	193
Још нешто о списку ухапшених Митровчана.....	197
Усташки обавештајац Драго Јилек на сцени.....	198
Хапшење Земунаца.....	207
Хапшење Дивошана.....	211
Хапшење Чалманаца.....	218
Треће хапшење Буђановчана.....	219
Хапшење Товарничана и Огараца.....	221
Хапшење Војчана, Голубинчана и Белегишана.....	222
Хапшење Босућана.....	224
Хапшење Лежимираца.....	230
Убијање и клање у Сусеку.....	233
Хапшење у Свилошу.....	236
Хапшење и стрелјање Буковчана.....	237
Хапшење у Грабову.....	244
Хапшење Банаштораца и Черевихана.....	247
Хапшење Лединчана.....	250
Хапшење Раковчана.....	253
Блокада, хапшење и стрелјање Шићана.....	254
Хапшење Манђелошана.....	265

Друго хапшење у Купинову и стрељања.....	266
Састанак у вагону на мосту.....	268
Хапшење Илочана.....	272
Кога је Видњевић још осудио на смрт?.....	276
Смрт без евиденције.....	277
Време ужасне смрти.....	279
Стрељање Шиђана.....	280
Изјава једног преживелог.....	281
Смрт једне групе Шиђана, Голубинчана, Војчана и Белегишана.....	283
„Смрт свима вама!“.....	285
Стрељање Шашинчана, Јарчана и Румл>ана.....	286
Ко су били кољачи — аскери?.....	287
Изјава Венделина Вилхамера.....	288
Велике локве крви.....	291
Митровчани стрел>ани од 2. до 8. септембра.....	292
Хапшење и терање у логор Јаменчана.....	294
Хапшење јеменачких Рома.....	298
Хапшење Лађараца.....	300
Хапшење Рачана.....	302
Хапшење у Грку.....	304
Несрећа није мимоишла ни Адашевце.....	309

Хапшење у Сремској Каменици.....	310
Хапшење Сремскокарловчана.....	315
Хапшење Петроварадинаца.....	325
Хапшење Бешчана.....	326
Хапшење Крчединаца.....	331
Карло Хелбих — злочинац у белом мантилу.....	332
ПОВЛАЧЕЊЕ ВИКТОРА ТОМИЋА, ВИШЕГ РЕДАРСТВЕНОГ ПОВЕРЕНИШТАВА И ПОКРЕТНОГ ПРЕКОГ СУДА ИЗ СРЕМА	339
Пир злочинаца.....	345
Бекство Рудолфа Ретла.....	346
Ко је био Виктор Томић?.....	350
Куда је отишао Виктор Томић.....	353
Рехабилитација Виктора Томића.....	355
Бекство из земље.....	357
НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ ПОКРЕТ ЈЕ ИЗАШАО КАО ПОБЕДНИК.....	363